

De Ridders van de West-Vlaamse Tafel

Het geheim achter het economisch succesverhaal

Jan Puype
journalist

West-Vlamingen, hoort men wel eens zeggen, zijn een apart volkje. Zou Obelix in deze tijd leven dan waren de woorden 'Rare jongens die West-Vlamingen' ongetwijfeld uit zijn mond gerold. Door hun landgenoten worden ze omschreven als harde en ijverige werkers die met de nodige portie lef en koppigheid hun wil doordrijven. Het is geen overdrijving, want op enkele decennia tijd wisten de West-Vlamingen hun provincie om te toveren in een economisch Mekka. Daar waar tot het einde van de jaren vijftig West-Vlaanderen op socio-economisch vlak de slechtste resultaten boekte van ons land, is ze nu op bijna alle economische parameters de eerste van de klas. In tegenstelling tot de rest van Vlaanderen zijn het niet de multinationals die de streek naar een hoger niveau hebben getild. De provincie bulkte vandaag van de familiale mastodonten; zij hebben de welvaart in de streek gebracht. De West-Vlamingen weten misschien niet het verschil tussen de letters g en h, maar hoe je van één frank er tien moet maken, weten ze maar al te best.

Het 'extraatje' van de West-Vlaamse bedrijfsleiders

De West-Vlaamse bedrijfsleiders hebben bovendien nog dat extraatje. Ze hebben vaak iets 'oerigs' over zich. De West-Vlaamse miljardentycoons van vandaag zijn vaak begonnen als kleine garnaal. Het is dan ook niet verwonderlijk dat West-Vlamingen diep respect hebben voor *selfmade men*. Het West-Vlaams verhaal is samengevat de strijd van David tegen Goliath. Tapijttycoon Roger De Clerck van Beaulieu is hiervan het prototype: in de jaren vijftig begonnen met twee weefgetouwen en vandaag uitgegroeid tot een groep die wereldwijd jaarlijks een omzet van circa 3,7 miljard euro realiseert, goed voor een tewerkstelling van twintigduizend personen. De heersers van wel- eer gaf hij het nakijken.

Dat die West-Vlaamse ondernemers het verre van slecht doen mag blijken uit het onderzoek dat het weekblad Trends nu al drie jaar organiseert naar de sterkste zakensteden en -gemeenten in ons land. Het handelsinformatiebureau Dun & Bradstreet onderzoekt hiervoor de winstcijfers, de financiële gezondheid en het betalingsgedrag van zo'n 160.000 bedrijven en stelt zo een top-200 op van de eco-

nomisch gezondste Belgische steden en gemeenten. Zowel bij de editie van 2000, 2001 als 2002 is het een West-Vlaams onderonsje. Telkens ging een West-Vlaamse gemeente met de gouden medaille aan de haal. Maar het is geen toeval dat een West-Vlaamse gemeente de score aanvoert. Voor wat betreft de editie 2001 lagen zes gemeenten uit de toptien in West-Vlaanderen, in 2000 waren ze met zeven. Maar de West-Vlaamse suprematie zet zich ook verder in het klassement door: in 2001 staan er elf West-Vlaamse gemeenten in de top twintig, vijftien in de top dertig. In 2000 was het niet anders: zeven in de toptien en zelfs 15 in de top twintig. Niet slecht wanneer je bedenkt dat West-Vlaanderen 64 gemeenten telt op een totaal van 589 Belgische gemeenten. West-Vlaanderen is vandaag het kloppend hart van de Belgische industrie, zoveel is duidelijk. Een extra indicatie tref ik aan in het boek 'De 200 rijkste Belgen' van journalist Ludwig Verduyn (Uitgeverij Van Halewyck, 2000): 45 zijn afkomstig uit de provincie. De negen andere Belgische provincies moeten zich het met heel wat minder miljardairs tevreden stellen. De West-Vlaamse rijkdom is echter van recente datum. In een aantal sectoren wisten een pak West-Vlaamse families hun imperium pas op te bouwen in de naoorlogse periode.

Textiel

De textielsector is, met haar omzet van ruim 6 miljard euro en 42.500 werknemers (1999), één van de belangrijkste Belgische economische sectoren. In 1998 verscheen in een uitgave van WES een tot de verbeelding sprekend cijfer: bijna 60 % van de omzet van de ganse Belgische textielsector wordt gerealiseerd in de vierhoek Tielt-Roeselare-Kortrijk-Waregem, dus in een gebied met een straal van 10 kilometer. Niet voor niets wordt het West-Vlaamse deel van de autosnelweg E17 als de *Carpet Road* omschreven waarbij het ene familiale textielconglomeraat naast het andere huist. De textielsector kende in West-Vlaanderen voornamelijk na de Tweede Wereldoorlog een ongelofelijke 'boom'. Gent en Doornik, de textielcentra van weleer, werden in een razend tempo voorbijgestoken. Terwijl elders in België, maar ook in heel Europa, de textielsector in de jaren tachtig klappen kreeg, stond er op de groei van de West-Vlaamse tapijtindustriële geen maat. Wanneer de West-Vlamingen zich niet als inwoners van ons land hadden willen onderwerpen, kwamen we nergens in de Europese top voor. Meer nog, in de tapijtsector bijvoorbeeld is West-Vlaanderen na de Verenigde Staten op mondiaal vlak de grootste producent. De gezamenlijke tapijtproductie van Engeland en Duitsland - de nummers twee en drie in Europa - tipt zelfs niet aan die van West-Vlaanderen alleen.

Hout

De West-Vlamingen zijn beresterke spelers geworden in de houtverwerkende industrie. In 2000 was deze nijverheid in ons land goed voor een omzet van bijna 4 miljard euro en een tewerkstelling van 25.500 personen. In de twee belangrijkste deelsectoren (meubelen en houten plaatmaterialen zoals ruwe spaanplaten en vezelplaten - MDF en

OSB) behoren de West-Vlaamse spelers onbetwistbaar tot de nationale top. Meer nog: 11,7 % van de wereldhandel – ja u leest het goed – in spaanplaten is in handen van een aantal West-Vlaamse families.

Baksteen

De huidige Belgische baksteenproductie bestaat uit veel nulletjes, het West-Vlaams aandeel is overdonderend. In 1999 werden in ons land maar liefst 2,417 miljoen m³ bakstenen geproduceerd. Met deze bakstenen zou je rond de maan een muur van 1,2 meter hoog en 20 cm dik kunnen bouwen. Of door de bakstenen op een rij te zetten, zou je jaarlijks moeiteloos de afstand tussen de maan en de aarde kunnen overbruggen. Wie van de Belgen zegt dat ze met een baksteen in hun maag zijn geboren, kan beweren dat West-Vlamingen met een baksteenfabriek in de maag ter wereld zijn gekomen. Sinds de jaren tachtig verdelen een handvol West-Vlaamse families de baksteenproductie in ons land onder elkaar. De Kortrijkzaan Christian Dumolin neemt vandaag zelfs de eerste plaats in op wereldvlak. Zijn beursgenoteerd bedrijf Koramic Building Products telt vandaag meer dan 250 productie-eenheden verspreid over 26 landen, goed voor een totale tewerkstelling van ongeveer 14.000 mensen.

De maag van België

Jaarlijks eet de gemiddelde Vlaming 92 kg aardappelen, 106 kg groenten, 70 kg fruit, 19 kg kaas, 6 kg boter, 14 l yoghurt en drinkt hij zo'n 64 liter melk. Uit cijfers voor het jaar 1998 blijkt dat hij 21 kg rund- en kalfsvlees, 48 kg varkensvlees, 19 kg pluimveevlees en 17 kg verbruikseieren naar binnen heeft gewerkt. Ook hier zijn de West-Vlamingen het productiefst. Want zonder overdrijving: West-Vlaanderen is de maag van België. De West-Vlaamse hegemonie in de voedingssector komt nog het best tot uiting in de veeteelt. De Vlaamse veehouderij was in 1998 goed voor circa 2,8 miljard euro. Uit cijfers van het Nationaal Instituut voor de Statistiek voor het jaar 1997 blijkt dat Vlaanderen 7,036 miljoen varkens telt. Vlaanderen heeft samen met Nederland en delen van Duitsland de hoogste varkensdichtheid ter wereld. Liefst negenduizend knorrende beesten per vierkante kilometer. Van de totale varkenspopulatie bezit meer dan de helft, 3,7 miljoen exemplaren, de West-Vlaamse nationaliteit. Naast varkens telt Vlaanderen 1,63 miljoen runderen, waarvan er 534.879 huisvesting in West-Vlaanderen vinden. Ook in pluimvee zijn de West-Vlamingen heer en meester. Van het 35,57 miljoen eenheden tellende Vlaamse pluimveebestand hebben de West-Vlamingen er 12,61 miljoen stuks in hun bevolkingsregisters ingeschreven. De West-Vlamingen voeren dan ook het peloton aan in de veevoederindustrie. Liefst 45 % van de Belgische veevoedermarkt (totale productiewaarde van circa 2,28 miljard euro) is in handen van West-Vlaamse familiale spelers die zich hebben geconcentreerd rondom Roeselare. Hiernaast telt de provincie ook een pak voedingsbedrijven. De Izegemse familie Vandemoortele produceert onder

andere margarine. De groep is momenteel actief in 15 Europese landen, verspreid over 25 locaties. Naast Interbrew is Vandemoortele de enige Belgische voedingsgroep met een echte internationale dimensie. In de streek rond Roeselare ligt dan weer het kloppend hart van de Europese diepvriesgroenten. Je mag het gerust de Flanders Vegetable Valley noemen. Net geen derde (!) van de totale Europese productie is in handen van een handvol daar gevestigde West-Vlaamse familiale bedrijven. Op een boogscheut van elkaar verwijderd en via familierelaties nauw met elkaar verbonden, verdelen ze de Europese koek.

Metaal- en machinebouw

Ook de metaal- en machinebouw gedijt goed in West-Vlaanderen. De provincie telt een pak wereldleiders in beide sectoren. Uit 'Trends Top 30.000' voor het jaar 2000 blijkt al dat het grootste Belgische metaalbedrijf in de provincie gehuisvest is, namelijk Bekaert (in 2000 goed voor wereldwijde omzet van circa 2,72 miljard euro en een tewerkstelling van 17.202 mensen). Voor de sector van de machinebouw is de West-Vlaamse dominantie nog duidelijker: van de tien grootste Belgische machineconstructeurs zijn er vijf West-Vlaams. Verwonderlijk is het West-Vlaamse overwicht niet, want al deze bedrijven maken machines bestemd voor sectoren waarin de West-Vlamingen heer en meester zijn. Aangezien de provincie bezaaid ligt met textielmastodonten, is het nogal wies dat textielmachineproducenten, zoals Picanol en Michel Van de Wiele, er een goede voedingsbodem vinden. Idem voor bedrijven die machines produceren bestemd voor de hout-, metaal- en de voedingssector. Niet alleen in België weten de West-Vlamingen goed te scoren. In machines bestemd voor de textielwereld zijn het absolute wereldheersers. Het leperse bedrijf Picanol produceert bijvoorbeeld machines bestemd voor kledingtextiel. Vandaag draagt één op drie luchtweefmachines op deze aardbol het koperen plaatje 'Made in Belgium by Picanol'. Maar liefst eenderde van alle jeansbroeken ter wereld en een vijfde van andere kledingstukken, al komen ze van Korea of een ander lage loonland, worden gemaakt op de leperse weefgetouwen.

Vrije tijd

Van werken zijn West-Vlamingen niet vies, meer nog, werken is voor velen een hobby. Het is dan ook niet verwonderlijk dat ze karig omspringen met hun vrije tijd. Ze zouden echter geen West-Vlaming zijn als ze ook niet in de amusementsindustrie een aantal grote pionnen naar voren hadden geschoven. Het marktaandeel van het West-Vlaamse Kinopolis in de pellicule-wereld is overweldigend; de Kuurnse familie Van Wonterghem baat een hele resem dancings en feestzalen uit; Oostendaar Willy Verdonck bezit het gros van de casino's in ons land, terwijl Geert Allaert van Music Hall met massamusicals zoals Les Misérables voor vertier zorgt. U amuseert zich misschien, maar de West-Vlamingen amuseren zich overduidelijk met u. De West-Vlaamse suprematie wordt u teveel en u besluit

om de Belgische landsgrenzen te ontvluchten. Tot voor kort was het onvermijdelijk dat u hiervoor bij twee Oostendse families moest aankloppen: de familie Vanmoerkerke werkte de reisgroep Sunair op tot een miljardenconglomeraat, terwijl de familie Brackx hetzelfde deed met JetAir. Ondertussen hebben beide families hun aandelen voor de nodige duiten aan buitenlandse groepen verkocht.

Enzovoort

Het is blijkbaar nog niet genoeg voor de West-Vlaamse ondernemer. Want ook in een pak andere sectoren bekleeden de West-Vlamingen de leidersplaats. Enkele voorbeelden? Het Roeselaarse familiebedrijf Roularta is de grootste mediagroep van ons land, terwijl de Tieltse familie Lannoo de grootste Belgische uitgever is. In de vastgoedsector verkocht de familie Vande Vyvere van Matexi sinds haar oprichting in 1945 dan weer 20.000 gronden. Om nog maar te zwijgen over de fabrikant van sanitaire producten Van Marcke. Eén op drie toiletten die zich in België een weg baant naar haar gebruikers, is van deze familie afkomstig.

Armoede is de motor

De huidige West-Vlaamse suprematie staat in enorm contrast met vroegere periodes. Ik schreef het al in de inleiding: West-Vlaanderen was vroeger op sommige ogenblikken schrijnend arm. Tot in de jaren vijftig spanden de West-Vlaamse arrondissementen in ons land de kroon inzake werkloosheidsgraad; de pendelarbeid naar Noord-Frankrijk was er fenomenaal hoog en de definitieve emigratie naar andere streken was onrustwekkend. West-Vlaanderen was overwegend een landbouwprovincie en de industriële revolutie die in de 19de eeuw doorheen België trok, liet de provincie nagenoeg onaangeroerd. Eén van de verklaringen hiervoor is dat West-Vlaanderen een grensgebied was. Grensgebieden, ook in andere Europese landen, hebben met elkaar gemeen dat ze gedurende lange tijd aan hun lot werden overgelaten door het (politieke) centrum van het land. In België was het niet anders en Brussel wist amper waar West-Vlaanderen lag. Gevolg was dat de industrie er amper ontwikkeld was. Van wegeninfrastructuur was nauwelijks sprake. Maar in de aanvankelijke achterstand, in de desinteresse van Brussel en het landbouwkarakter van de provincie schuilt het geheim achter de opgang van de West-Vlaamse economie. Deze factoren kweekten immers de West-Vlaamse ondernemersmentaliteit. Hard werken, zeg maar zwoegen, wordt er hoog in het vaandel gedragen. Ook moet je 'zaaien naar de zak'. Dus je verteert en betaalt maar wat je kan missen. Een derde leidraad is 'gen vreemde luzen' wat betekent dat inmenging van externen in familiale bedrijven zeer moeilijk ligt in West-Vlaamse bedrijven. Het vierde gebod houdt met het vorige verband: 'geen pottenkijkers' wat betekent dat niemand zich met hen moet moeien, ze moeten hen gerust laten.

Natuurlijk is West-Vlaanderen geen homogeen blok. De mentaliteitsverschillen tussen de bewoners van de kust, Brugge, de Westhoek en Zuid-West-Vlaanderen (met Kortrijk als epicentrum) zijn groot. Het zuiden van de provincie is ondernemender dan het noorden. Ondanks het feit dat de West-Vlamingen zelf de onderlinge verschillen sterk in de verf zetten, is er een rode draad te trekken in hun betoog. Uit welke streek ook, allemaal vinden ze dat ze hebben moeten knokken om hun welvaart te bereiken. De inwoners van de Westhoek vertellen dat ze na de Eerste Wereldoorlog alles moesten heropbouwen. De mensen van de Leiestreek benadrukken dat ze telkens de vlascrisissen en de bijgaande armoede hebben moeten overwinnen. De kustbewoners verhalen over het leven met de grillen van de zee en die van Brugge over een doorgang naar de zee. Het gevoel dat men heeft moeten knokken om het te maken, maakt deel uit van het collectieve geheugen van de provincie.

De armoede is de motor van de opgang: er is niets dat je rijker maakt, dan armoede te hebben gekend. Je wilt dan vooruit in het leven. Het gevoel van achteruitstelling heeft bovendien een West-Vlaamse weerbaarheid gecreëerd: we moeten niet op de anderen rekenen, we krijgen toch niets. Als we het zelf niet doen, gaat niemand het doen. En het is vanuit die mentaliteit dat de West-Vlaming is beginnen ondernemen. Het creëerde een agrarisch type van de gedreven ondernemer die zijn familie, zijn clan, centraal stelde. De West-Vlaamse familiale mastodonten van vandaag zijn gestart als dwergjes. In de achtertuin startten pioniers bedrijfjes op, die nu in hun sector toonaangevend zijn. In een traditionele en arme familie zit het geld immers bij de familie. Moeder beheert de portemonnee. De kinderen krijgen pas de centen op het ogenblik dat ze huwen. Wanneer je dus wilde ondernemen en vooruit geraken in het leven, moest het wel in familieverband. In West-Vlaanderen vormde de familie de uitgesproken vorm van sociale zekerheid.

Doeneriken

De West-Vlamingen zijn beginnen ondernemen vanuit een drang naar gezonde zelfbevestiging. Dat heeft een bonkigheid gegeven. Hieruit is een bepaald type van ondernemer ontstaan, namelijk dat van de West-Vlaamse *doeneriken* die niet schuw waren om hard te werken en tegenslagen op te vangen, de wereld rond te reizen en risico's te nemen. Het professionalisme in het West-Vlaams ondernemerschap neemt nu wel toe, maar vroeger was het een *trial and error*-benadering. Het heeft ervoor gezorgd dat West-Vlaamse ondernemers er niet van hielden om te ondernemen op basis van tabellen, dure studies of ander schriftelijk materiaal. Ze hebben nog steeds geen boodschap aan ingewikkelde en hoogdravende theorieën, verafschuwen logge structuren en verfoeien traagheid in het nemen van beslissingen. Deze agrarische types van ondernemers laten zich het liefst leiden door hun aanvoelen. West-Vlamingen zijn ondernemers, geen managers. Een ondernemer is iemand die zich baseert op intuïtie en feeling, een manager op *figures and facts*.

Onderlinge concurrentie

De jonge West-Vlaamse economie putte haar kracht niet alleen uit haar positie ten opzichte van de rest van het land. Ook onderling zweepten de families elkaar op tot wereldleiders. De eer van de familie stond op het spel. Het leidde tot een individualistisch type van ondernemer dat grenzen wilde verleggen. Het type dat zijn naaste tegenstrever voor een centiem de gracht zou induwen. Zulke concurrenten beloeren elkaar en kijken naar elke (schijn)beweging om hun reactie te bepalen. In West-Vlaanderen is er sprake van een voortdurend onderling provoceren met als leidraad: *Als gie da keunt, keunne kek da dook*. Uit die meedogenloze concurrentie, die leidde tot extreem goedkope productie, jaagden ze elkaar voortdurend op, terwijl ze van elkaar ook enorm veel leerden. Door de wederzijdse druk pijnigden de West-Vlaamse ondernemers hun hersens om steeds betere producten op de markt te brengen. Zo kon West-Vlaanderen in de sectoren die ik eerder aanstipte op enkele decennia uitgroeien tot de nationale, ja zelfs internationale top.

Gemeenebestgevoel

Dat het de West-Vlamingen zelf zijn die hun streek hebben opgekrikt, zorgt ervoor dat de provincie zich kenmerkt door een sterke spontane gemeenschapszin. Ondanks het feit dat families elkaar hebben opgezweept en onderling een ware concurrentieslag hebben uitgevochten, bestaat zoiets als West-Vlaamse solidariteit. De streekverbondenheid is er groter dan elders omdat ze allemaal op hun eigen erf hun onderneming hebben uitgebouwd. Naast dat individualisme veroorzaakt dit een verknochtheid aan de streek en een sterke sociale cohesie. De West-Vlamingen hebben een zeer sterk Gemeenebestgevoel, ze beschouwen zich als een *commonwealth*. Een West-Vlaming gaat sneller met een andere West-Vlaming opereren omdat ze elkaar kennen. Ze kennen de tradities. Deze sterke streekverbondenheid is mede mogelijk omdat de provincie nog sterk homogeen is. Terwijl nationaal het percentage vreemdelingen net geen tien procent bedraagt, is dit in West-Vlaanderen 1,6 % (1996).

Voor de andere Belgen zijn de gevolgen minder positief: een collega West-Vlaming kan je vertrouwen, met iemand van buiten de provincie ligt dit al veel moeilijker. Belangrijker evenwel is de houding van de West-Vlaamse ondernemers ten opzichte van de overheid. Ik heb het vaak gemerkt in mijn interviews met de West-Vlaamse *captains of industry*: ze klagen steen en been over de bemoeizucht van de overheid en voelen zich tot op de dag vandaag onbegrepen in het verre Brussel, het politieke centrum van het land. Ongeacht of die overheid nu van Europese, Belgische of Vlaamse makelij is. De West-Vlamingen zijn niet verzot op onze hoofdstad, de plaats waar wetten en reglementen worden gemaakt. De 'regelit' staat haaks op de ondernemingsdrang van de West-Vlaming. Dit onbegrepen voelen, de drang om zich af te zetten tegen het centraal gezag heeft zijn gevolgen: het respect van de West-Vlaming voor wetten en reglementen is beperkt. De provinciale overheidsstructuren daarentegen,

die bevolkt worden door volbloed West-Vlamingen, kunnen wel op sympathie rekenen bij de West-Vlaming. De WER (West-Vlaamse Economische Raad, voorloper van de huidige GOM) en de studiepoot WES hebben vanaf het einde van de jaren vijftig immers hun steentje bijgedragen aan de *take-off* van de West-Vlaamse industrialisering.

Het L&H-debacle heeft de interesse van de rest van België in de West-Vlaamse economie opnieuw opgeschroefd. Flanders Language Valley is - om diverse redenen - helaas niet in vervulling gegaan. In tegenstelling tot de *Lernoutiaanse* en *Hauspiaanse* managementtalk van weleer, verkiezen de andere West-Vlaamse ondernemers-geslachten om op de achtergrond te blijven ondernemen. De protagonisten blijven trouw aan de West-Vlaamse mentaliteit: zonder veel blabla naarstig verder werken. Hun valleien zijn niet zo bekend als de leperse spraakvallei maar wel veel robuuster. Het ziet er naar uit dat ze als middel-eeuwse ridders het grondgebied verder onder elkaar zullen blijven verdelen, terwijl almaar meer buitenlandse markten aan hun macht worden onderworpen.

■ Jan Puype is zelfstandig journalist (onder meer *Financieel Economische Tijd*) en trok in de zomer van 2000 met zijn fiets door West-Vlaanderen. In februari 2002 verscheen zijn boek *De Ridders van de West-Vlaamse Tafel. Kroniek van succesvol ondernemen* (Uitgeverij Van Halewyck). Het boek telt 445 pagina's, kost 27,5 euro en is al aan zijn derde druk toe.